

22.

cyklus koncertů
souboru Collegium Marianum

**BAROKNÍ
PODVEČERY**

BOEMO SPIRITOSO

Dolcezza e bravura

2. listopadu 2022
Břevnovský klášter, Tereziánský sál, Praha

Jan Josef Ignác Brentner (1689–1742)

Concerto II d moll

Adagio – Allegro – Largo – Menuet

(Horae pomeridianae seu concertus cammerales sex,
op. 4, Praha 1720)

Johann Joachim Quantz (1697–1773)

Triová sonáta g moll

Grave – Allegro – Siciliana – Allegro

Johann Martin Blockwitz (1687–1742) / **Johann Joachim Quantz**

Suite Imaginaire e moll

Allemande – Sarabande – Menuet

Johann Friedrich Fasch (1688–1758)

Kvartet D dur, FaWV N:D1

Largo – Allegro – Largo – Allegro

přestávka

Georg Philipp Telemann (1681–1767)

Kvartet e moll, TWV 43:e2 (z *Tafelmusik*)

Adagio – Allegro – Dolce – Allegro

František Jiránek (1698–1778)

Sonáta pro housle a basso continuo F dur, JK 29

Adagio – Allegro – Tempo di Menuet

Jan Josef Ignác Brentner (1689–1742)

Concerto III B dur

Largo – Allegro – Largo – Allegro

(*Horae pomeridianae seu concertus cammerales sex*,
op. 4, Praha 1720)

COLLEGIUM MARIANUM

Jana Semerádová – flauto traverso, umělecká vedoucí

Lenka Torgersen – barokní housle

Andreas Torgersen – barokní viola

Hana Fleková – barokní violoncello

Jan Krejča – teorba

Filip Hrubý – cembalo

18. století bylo zlatou dobou traktátů o všech možných oborech, hudbu nevyjímaje. Jedním z klíčových pojednání je *Pokus o návod, jak hrát na příčnou flétnu*, který německy sepsal a roku 1752 vydal flétnista a skladatel **Johann Joachim Quantz**, jehož triová sonáta zazní v úvodu dnešního večera. Obsáhlá kniha není jen školou hry na nástroj, ale obsahuje i cenné rady pro instrumentalisty a poznatky obecnějšího charakteru, shrnuté zejména v kapitole „Jak posuzovat hudebníka a hudební dílo“. Ve shodě s ostatními autory své doby Quantz zastává názor, že komorní hudba poskytuje skladateli více svobody ve vyjádření než hudba divadelní a chrámová. V divadle a v chrámu je totiž přeci jen podřízena vyšším cílům, zatímco komorní styl otevírá nejvíce prostoru pro čistě hudební experiment a pro virtuozitu, díky nimž má sama hudba uchvacovat a okouzlovat. Právě komorní skladby a jejich interpretace tak snad nejvíce vyžadují „jemnost a obratnost“ stojící v názvu dnešního koncertu.

Začátek a konec programu patří dílům **Jana Josefa Ignáce Brentnera**, skladatele pocházejícího ze západočeských Dobřan, jenž po nějaký čas působil v Praze, kde také tiskem vydal čtyři sbírky svých skladeb. Název poslední z nich, *Horae pomeridianae* neboli „Odpolední

hodiny“, odkazuje k hodinkám, celodennímu cyklu modliteb předepsanému zejména kněžím a členům církevních řádů. Avšak žádné odpolední hodinky v liturgii hodin nejsou a sbírka ani nepřináší chrámovou hudbu, nýbrž šest instrumentálních skladeb označených jako *concertus cammerales*, komorní koncerty. Je možno usuzovat, že název sbírky odkazuje na cílovou skupinu, pro niž byla určena, totiž na řeholníky a studenty četných řádových vzdělávacích institucí, jimž bylo doporučováno v době předepsaného odpoledního odpočinku muzicírovat. Tomu také odpovídá podoba skladeb určených pro čtyři nástrojové hlasy. První z nich je předepsán variabilně pro hoboj, housle nebo příčnou flétnu, tehdy (sbírka vyšla roku 1720) ve zdejších končinách nový a módní nástroj. Třetí, violový part je veden samostatně a nelze se bez něj obejít, zato je ale dost dobře možné skladby v případě nouze provozovat i bez akordických nástrojů continua. Nalezneme v nich prvky sólového koncertu (například druhá a třetí věta úvodního koncertu d moll), sonáty (závěrečný koncert B dur odpovídá svým půdorysem i charakterem vět sonátě da chiesa) i suity (taneční věta uzavírá i koncert d moll). Skladby patří ke vzácným dokladům jen málo dochované komorní instrumentální hudby české provenience té doby.

Ve výše zmíněné kapitole Quantzova traktátu se můžeme dočíst o tom, jaké vlastnosti má vykazovat zdařilá triová sonáta – zejména se jedná o vyrovnanost hlasů, které mají být rovnocenné a hráči tak mají dostat srovnatelné příležitosti se ukázat, zároveň však má být umožněn a předveden jejich soulad a spolupráce. Že Quantz tato pravidla ovládal mistrně, můžeme sledovat na příkladu z jeho tvorby. Zato zkomponovat sólo neboli sólovou sonátu se už dle Quantze nepokládá za velké umění. Evidentně si tehdy řada instrumentalistů komponovala sólové skladby pro vlastní potřebu, o to více se však vyskytovalo nevalně a bez porozumění napsaných sól. K nim ovšem nepatří ojediněle zachované kousky flétnisty a hobojisty **Johanna Martina Blockwitze**, Quantzova kolegy z drážďanské dvorní kapely. Z několika z nich, samostatně dochovaných v Quantzových opisech, poskládala maďarská flétnistka Anna Garzuly-Wahlgren imaginární suitu pro sólovou příčnou flétnu, jež je obdobou virtuózních sonát Johanna Sebastiana a Carla Philippa Emanuela Bacha. Důležitou vlastností těchto skladeb je tzv. latentní polyfonie, dialog sólového hlasu a basu skrytý v melodické linii jediného nástroje. Mnohem častěji byla ovšem sóla psána právě s doprovodem

generálbasu, jak je tomu i u sonáty houslisty **Františka Jiráňka**. Rovněž v tomto případě se jedná o kvalitní skladbu, která by jistě vyhověla přísným Quantzovým kritériím; ostatně, nic jiného od člena proslulé kapely hraběte Václava Morzina a pravděpodobného žáka Antonia Vivaldiho ani nelze očekávat.

To samé co pro triovou sonátu platí dle Quantze i pro kvartet, v němž má však skladatel výrazně ztíženou úlohu, neboť se musí vypořádat s více hlasy. Jako vzorová díla tohoto druhu Quantz zmiňuje kvartety **Georga Philippa Telemanna**. Podobně dovedně ovšem dokázal s předivem hlasů různých melodických nástrojů zacházet i **Johann Friedrich Fasch**, jehož prostřednictvím se opět dotýkáme Prahy, kde krátce působil právě v době vydání Brentnerova tisku a z Morzinovy kapely se nepochybně znal i s Františkem Jiráňkem. Oba kvartety rámuující v dnešním programu přestávku a tvořící tak pomyslné jádro koncertu patří k vytríbeným příkladům svého druhu. Můžeme si všimnout, že i Brentner se (pouze v některých větách) snaží o kýženou vyrovnanost hlasů, avšak mistrovství svých slavnějších současníků zdaleka nedosahuje. Telemannův kvartet pochází z jeho rozsáhlé *Tafelmusik*, sbírky skladeb pro tři koncertní produkce, z nichž každá obsahuje všechny tehdejší druhy instrumentální hudby, od orchestrální ouvertury přes koncert až po kvartet, triovou sonátu a sólo. Z posledně zmíněných druhů komorního ražení máme hezky symetricky sestaven i program dnešního koncertu, který by tak jistě obstál jak u Telemanna, tak u Quantze. Jedná se o hudbu napsanou *con dolcezza e bravura* pro potěchu hudebníků i pro potěchu publika, tak užívejme a držme palce!

Václav Kapsa

JANA SEMERÁDOVÁ

Flétnistka Jana Semerádová je absolventkou Pražské konzervatoře, Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (Teorie a provozovací praxe staré hudby) a Královské konzervatoře v Den Haagu. Je laureátkou mezinárodních soutěží v Magdeburku a Mnichově.

Jana Semerádová je uměleckou vedoucí souboru Collegium Marianum a dramaturgem koncertního cyklu Barokní podvečery a mezinárodního festivalu Letní slavnosti staré hudby. Věnuje se intenzivní badatelské činnosti v českých a zahraničních archivech a studiu barokní gestiky, deklamace a tance. Své nevšední dramaturgie nezřídka staví na propojení hudebního a dramatického umění a zasazuje je do autentického prostředí pražských barokních sálů. Pod jejím vedením Collegium Marianum každoročně uvádí několik novodobých premiér. Na svém kontě má řadu CD; nahrávky se souborem Collegium Marianum jsou výrazně zastoupené v úspěšné řadě „Hudba Prahy 18. století“ u vydavatelství Supraphon, pro něž nahrála i svá profilová CD „Solo for the King“ a „Chaconne for the Princess“.

Jana Semerádová vystupuje na významných evropských pódii (např. Bachfest Leipzig, Festival Oude Muziek Utrecht, Musikfestspiele Potsdam Sanssouci, Innsbrucker Festwochen, Händel-Festspiele Halle, Centre de musique baroque de Versailles, Festival de Sablé, Pražské jaro, Tage Alter Musik Regensburg, Konzerthaus ve Vídni a Berlíně, Bratislavia Cantans a Palau de Música Barcelona), jako sólistka spolupracovala s Magdalenou Koženou, Sergiem Azzolinim, Alfredem Bernardinim a Enricem Onofrim, a pravidelně účinkuje se soubory Akademie für Alte Musik Berlin, Il suonar parlante, Wrocławska Orkiestra Barokowa, Orkiestra Historyczna a Ars Antiqua Austria.

Jana Semerádová se věnuje pedagogické činnosti a vede interpretační kurzy. V roce 2015 se habilitovala na Hudební a taneční fakultě Akademie múzických umění v Praze a získala docenturu v oboru flétna.

V roce 2019 obdržela cenu Pražské skupiny Společnosti pro vědy a umění.

Prestižní ceny Anděl České hudební akademie v roce 2020 přinesly nominaci Janě Semerádové a Erichu Traxlerovi v kategorii „Klasika“ za CD „Chaconne for the Princess“.

LENKA TORGERSEN

Lenka Torgersen studovala hru na housle na plzeňské konzervatoři a poté na AMU ve třídě Václava Snítla. Po absolutoriu v roce 1998 se začala intenzivně věnovat hře na barokní housle a v letech 1999–2003 se zdokonalovala na Schole Cantorum Basiliensis pod vedením Chiary Banchini.

Lenka Torgersen je stálou koncertní mistryní souboru Collegium Marianum. V letech 1999–2012 působila jako koncertní mistryně souboru Collegium 1704. Pravidelně spolupracuje s dalšími českými i zahraničními soubory, například La Cetra Barockorchester Basel, Ensemble 415, Freitagsakademie Bern, conSequenza, Ensemble Inégal, Les Traversées Baroques, Orchester der J. S. Bach-Stiftung St. Gallen a další. Jako komorní hráčka i sólistka vystupuje na významných evropských pódiiích a festivalech (například MHF Pražské jaro, Festival d'Ambronay, Festival de Sablé, Festival La Chaise-Dieu, MA Festival Brugge, Festival Oude Muziek Utrecht, Innsbrucker Festwochen der Alten Musik, Festival del Camino de Santiago nebo Festival Santander) a spolupracuje s předními osobnostmi staré hudby, jako jsou Chiara Banchini, Gustav Leonhardt, René Jacobs, Andrea Marcon, Jordi Savall, Andrew Parrott a Attilio Cremonesi.

Nahrává pro renomované světové společnosti jako Harmonia Mundi, Accent, Zig-Zag Territoires a Pan Classics. Jako sólistka se v roce 2010 ve spolupráci se souborem Collegium 1704 podílela na nahrávce instrumentálních děl Antonína Reichenauera, za niž získala ocenění Diapason d'Or. V roce 2013 natočila sólové CD s názvem „Il Violino Boemo“ pro společnost Supraphon, na němž v novodobé premiéře oživila sonáty českých houslových virtuosů 18. století Františka Bendy, Josefa Antonína Gureckého a Františka Jiránka. I tato nahrávka se setkala s nadšeným ohlasem domácích i zahraničních kritiků.

V současné době vyučuje hru na barokní housle na Hudební fakultě JAMU v Brně.

COLLEGIUM MARIANUM

Pražský soubor Collegium Marianum se od svého založení v roce 1997 věnuje provádění hudby 17. a 18. století se zaměřením na české a ve střední Evropě působící autory. Jako jeden z mála takto profilovaných profesionálních souborů v ČR má na repertoáru nejenom koncertní díla, ale pravidelně se také věnuje scénickým projektům.

Soubor působí pod uměleckým vedením flétnistky Jany Semerádové, která zároveň hostuje jako sólistka u významných evropských orchestrů. Badatelská činnost Jany Semerádové, stejně jako její studium barokní gestiky, deklamace a tance umožnily rozšířit umělecký profil souboru od čistě hudebního zaměření k propojení s barokním tancem a divadlem a jsou také předpokladem nevšedních dramaturgií souboru s řadou novodobých premiér děl hudební historie. Soubor úzce spolupracuje s významnými evropskými dirigenty, sólisty, režiséry či choreografy, jako jsou Andrew Parrott, Hana Blažíková, Damien Guillon, Peter Kooij, Sergio Azzolini, François Fernandez, Simona Houda-Šaturová, Benjamin Lazar, Jean-Denis Monory či Gudrun Skamletz. Významná je též spolupráce s loutkovým divadelním souborem Buchty a loutky, se kterým Collegium Marianum uvádí originální projekty (loutková opera *Calisto* nebo inscenace Händlovy pastorální opery *Acis and Galatea*).

Soubor Collegium Marianum se těší uznání zahraniční i české odborné kritiky a pravidelně natáčí pro Českou televizi, Český rozhlas a zahraniční rozhlasové stanice. Vystoupení souboru na festivalech a prestižních pódii jako například Utrecht Oude Muziek Festival, Musikfestspiele Potsdam, Händel-Festspiele Halle, Tage Alter Musik Regensburg, Bachfest Leipzig, Festival de Sablé, Klang Vokal Dortmund, Palau Música Barcelona, Pražské jaro, Svatováclavský hudební festival a Concentus Moraviae byla přijata s velkým úspěchem. V roce 2008 soubor zahájil úspěšnou spolupráci s hudebním vydavatelstvím Supraphon, které v rámci řady „Hudba Prahy 18. století“ vydalo již deset jeho nahrávek s hudbou známých i méně známých skladatelů, jako jsou J. D. Zelenka, F. Jiránek, J. J. I. Brentner či J. A. Sehling.